

PRZEŁOMY

Historia ma swoje momenty graniczne. Niezależnie od tego, co się w nich wydarza, świat staje się nagle inny. Zwykle zmiany porządku świata i ludzkich myśli są powolne i pełzające. W momentach przełomowych obserwatorzy i aktywni uczestnicy wydarzeń nagle zauważają, że przekroczyli pewien historyczny próg, po którym „stary porządek rzeczy” znika bezpowrotnie, a jego miejsce zajmuje „nowe”. „Świat niegdysiejszy” (Stefan Zweig) zatracą się w przeszłości, a „rzeczy nadchodzące” (Walter Rathenau) nie są jeszcze w pełni ukształtowane, gdyż definicja owego „nowego porządku rzeczy” ciągle jeszcze pozostaje rzeczą otwartą. Przełomy historyczne mogą zatem być postrzegane przez ludzi w nich uczestniczących nie tylko jako momenty nadziei i optymizmu, lecz także jako okresy niepewności i trwogi. Także stosunek ludzi do „starego porządku rzeczy” może być różny - mogą być szczęśliwi z jego przewyciężenia albo cierpieć z powodu poczucia utraty.

Rzeczywista ocena przełomu historycznego możliwa jest zatem dopiero z perspektywy czasu. Co odeszło z nim bezpowrotnie i co się zakończyło? Jak długo trwał i jakie kamienie milowe wytyczyły ku niemu drogę? W którym momencie nie było już odwrotu? Na czym polegała specyfika nowego? Na takie i podobne pytania można odpowiedzieć albo poważnie o nich dyskutować dopiero lata lub dekady po przełomach, ponieważ dopiero z takiej perspektywy czasu da się dostrzec, co dokładnie się wtedy wydarzyło. Tegoroczna edycja Weimarskich Spotkań z Historią będzie okazją do takiego spojrzenia na wybrane przełomy historyczne.

Rok 1914 był początkiem końca starego porządku rzeczy w Europie oraz na świecie i rozpoczął przełom, który trwał dwa, cztery albo nawet trzydzieści jeden lat - ocena zależy od ujęcia historyków. W jego wyniku nie tylko polityczna, lecz także gospodarcza, społeczna i kulturowa hegemonia dawnych mocarstw europejskich ustąpiła na rzecz globalnego porządku opartego na równowadze dwóch sił: supermocarstwa amerykańskiego i sowieckiego. Kamieniami milowymi tego procesu było przystąpienie Stanów Zjednoczonych do wojny i wybuch Rewolucji Październikowej. Rok 1914 stanowił początek epoki wojny uprzemysłowionej, ideologii i totalitaryzmu. I wojna światowa i jej zakończenie umożliwiły jednocześnie delegalizację monarchii, militarystyki i państwa autokratycznego oraz utorowały drogę ku powszechnemu prawu wyborczemu dla mężczyzn i kobiet, nowoczesnemu państwu socjalnemu i prawu międzynarodowemu. Nazizm i II wojna światowa pokazały jednak, jak delikatny i ciągle jeszcze zagrożony był ten nowy porządek rzeczy.

Wraz z upadkiem Związku Radzieckiego w latach 1989-90 upadł także globalny porządek, który rozpoczął się w 1917 roku. Jednym z ważnych - żeby nie powiedzieć centralnych - elementów tego przełomu była tak zwana „pokojowa rewolucja” w NRD. Także ten przykład pokazuje, że na początku wydarzeń nikt nie mógł być pewny ich wyniku. Otwarta, a jednocześnie niebezpieczna sytuacja wymagała wielkiej odwagi od wszystkich jej uczestników. Siłą napędową tego przełomu były optymizm i nadzieja na zmiany, które miały doprowadzić do przewyciężenia starego porządku i zastąpienia go czymś nowym. Zjednoczenie Niemiec 3 października 1990 roku, zamykające gorącą fazę tego przełomu,

przyniosło spełnienie wielu nadziei, ale także rozczarowało wiele życzeń i wyobrażeń.

Lata 1914 i 1989 wyznaczyły przełomy, od których w roku 2014 minie sto względnie dwadzieścia pięć lat. Także z tego powodu warto, aby historycy oraz zainteresowana publiczność spojrzeli na nie raz jeszcze z perspektywy czasu i wymienili się swoimi poglądami na ich temat. Liczne imprezy zorganizowane w ramach Weimarskich Spotkań z Historią nie będą jednak dotyczyły wyłącznie tych dwóch ważnych przełomów. Solą w zupie historii bywają mianowicie także małe i prawie niewidoczne wydarzenia albo przełomy tak rozciągnięte w czasie, że nie są jako takie postrzegane. W ramach naszego festiwalu chcemy przyjrzeć się przełomom, które zrewolucjonizowały, zburzyły, postawiły z powrotem na nogi albo odwróciły do góry nogami wielki i mały świat, kulturę, naukę, gospodarkę, media oraz życie codzienne człowieka.

Uroczyste otwarcie

1989: Spojrzenie z zewnątrz i od środka

Piątek, 7 listopada, godz. 18.00 – Musikschule „Ottmar Gerster”(Szkoła Muzyczna)
James D. Bindenagel (ambasador w stanie spoczynku, Chicago), Joëlle Timsit
(ambasador w stanie spoczynku, Paryż)
Prowadzenie: dr Christian Wenkel (Paryż)

Rola ambasadora jest szczególna: z pozycji zewnętrznego obserwatora spogląda na kraj, który nie jest jego krajem ojczystym. Stara się przy tym o zdobycie możliwie szerokiej wiedzy na temat jego rozwoju politycznego, kulturalnego i gospodarczego. Poza tym żyje w nim i pracuje, i to nie byle gdzie, lecz w samym centrum władzy, niejako „za jej kulisami”. Z tej perspektywy o swoich doświadczeniach opowiadać będą ostatni ambasadorzy USA i Francji w NRD. Jak postrzegali to, co się tutaj działo i jak opowiadali o tym w swoich krajach? W jakisposób artykułowali politykę swoich narodów w kontekście szczególnej odpowiedzialności historycznej za Niemcy? Ten dyplomatyczno-historyczny gawędziarski wieczór umożliwi publiczności wgląd w sprawy, o których nie da się przeczytać w książkach do historii, i nada wydarzeniom w Niemczech międzynarodowy wymiar.

Środa

Dlaczego Albert Einstein wspierał Bauhaus Bauhaus w Weimarze – pierwsza szkoła wynalazców

5 listopada, godz. 17.00 – Stadtmuseum w Weimarze (Muzeum Miejskie)
dr Michael Siebenbrodt (Weimar)

W celu poparcia młodej demokracji postępowi intelektualiści niemieccy tacy jak Walter Gropius czy Lyonel Feininger założyli w 1919 roku w Weimarze Państwowy Dom Budowy (das Staatliche Bauhaus), pierwszą nowoczesną szkołę wynalazców. Na jedyną w swoim rodzaju koncepcję edukacyjną złożyły się pluralistyczna, międzynarodowa i równouprawniona koncepcja nauczania, trening kreatywności i trening mentalny, kształcenie warsztatowe oraz kuźnia talentów. Jej celem było popieranie indywidualnej kreatywności i innowacyjności na wszystkich polach działania Bauhausu: w architekturze, projektowaniu, sztukach plastycznych i przedstawiających. Motywem Alberta Einsteina, który w 1924 roku został członkiem-założycielem Koła Przyjaciół Bauhausu, był zapewne fakt, iż już wtedy zauważył, że ta awangardowa uczelnia artystyczna ucieleśnia prototyp nowoczesnego uniwersytetu o dużym potencjale rozwojowym.

Sobota

Rewolucja, cezura, moment zwrotny – na czym właściwie polega przełom?

8 listopada, godz. 10.00 – Stadtmuseum w Weimarze (Muzeum Miejskie)
prof. dr Martin Sabrow (Poczdám), prof. dr André Brodocz (Erfurt), prof. dr Heinz Bude (Kassel)

Prowadzenie: Andreas Braune (Jena)

Historia jest naszpikowana licznymi „momentami przełomowymi”, które społeczeństwa, a może nawet cała ludzkość wspominają w szczególny sposób. Wspólne dla wszystkich jest przy tym odczucie, że świat po tych wydarzeniach nie był już taki sam jak przedtem. Ale na czym właściwie polega przełom? Dlaczego do niego dochodzi? W jaki sposób zachodzi? Dlaczego myśląc o historii myślimy w kategoriach takich momentów przełomowych? Uczestnicy panelu naświetlą z różnych perspektyw nasze tegoroczne motto, wezmą pojęcie „przełomu” pod lupę i rzucają światło na przełomy, którymi będziemy się zajmować przez następne dwa dni.

Niedostosowany Weimar. Dysydenckie zachowania w NRD.

Spacer po mieście z Axelem Stefekiem (Weimar)

8 listopada, godz. 11.00 – zbiórka na zbiegu ulic Schubertstrasse/Hegelstrasse (czas trwania ok. 90 minut)

Za czasów NRD także w Weimarze mieszkali ludzie, którzy nie mieli najmniejszego zamiaru dostosować się bez zastrzeżeń do panującej ideologii. Otwarta krytyka stałego ubezwłasnowolniania obywateli przez państwo wiązała się jednak z wielkim osobistym ryzykiem. Niektórzy okupili swoje zaangażowanie pobyt w więzieniu, a we wczesnych latach trwania NRD zapadały nawet wyroki śmierci. Historyczny spacer po Weimarze zaprowadzi nas w wybrane miejsca związane z dysydenckim zachowaniem. Spacer należy do programu towarzyszącego wystawie na ten sam temat, która jest aktualnie prezentowana w Muzeum Miejskim w Weimarze.

Rok 1989 jako wydarzenie europejskie

8 listopada, godz. 11.00 – Musikschule „Ottmar Gerster” (Szkoła Muzyczna)
przy współpracy z Rendez-vous de l'histoire Blois

Ulrike Poppe (Berlin), dr Éva Kovács (Wiedeń / Budapeszt), dr Kirill Levinson (Moskwa), Jean-Louis Leprêtre (Uzès)

Prowadzenie: dr Raphael Utz (Jena), dr Philipp Neumann-Thein (Weimar)

Upadek Muru Berlińskiego stał się dla Niemców centralnym symbolem przełomu lat 89-90, ale czy jest nim także dla naszych sąsiadów? Co oznaczał dla nich koniec tak zwanego bloku wschodniego, co większe Niemcy, a co Europa? Jak zmienił się i ewoluował ich stosunek do demokracji i gospodarki rynkowej na tle trudnego i często bolesnego okresu transformacji ustrojowej?

Przełomy i nowy porządek geopolityczny: 1918, 1945, 1989

8 listopada, godz. 12.00 – Stadtmuseum w Weimarze (Muzeum Miejskie)
prof. dr Peter Haslinger (Marburg), dr Tim Buchen (Frankfurt n. Odrą), dr Béatrice von Hirschhausen (CMB Berlin)

Prowadzenie: prof. dr Ute Wardenga (Lipsk)

XX wiek przyniósł ze sobą niezwykle głębokie przełomy polityczne i geopolityczne. Najbardziej wstrząsającymi następstwami tych zmian były przy tym wojna, ucieczka i

wypędzenie. Wszystkie wielkie przełomy tego stulecia łączyły się z przesunięciem granic oraz sfer wpływów politycznych i ekonomicznych. Rok 1989 nie oznaczał przy tym jedynie załamania się porządku geopolitycznego czasów zimnej wojny, lecz stał się także zaczątkiem nowego porządku geopolitycznego, w którym granica sfery wpływów Unii Europejskiej i NATO przesunęła się na wschód. Wydarzenia na Ukrainie, które w bieżącym roku dominowały nagłówki gazet, pokazały, że następstwem tego stanu rzeczy nie było jedynie poszerzenie strefy stabilizacji.

Rok 1989: Róbcie jak Polacy

8 listopada, godz. 13.00 – Musikschule „Ottmar Gerster” (Szkoła Muzyczna)
we współpracy z Instytutem Polskim w Berlinie
dr Erhart Neubert (Limlingerode-Hohenstein), Tytus Jaskułowski (Berlin / Drezno)
Prowadzenie: prof. dr Claudia Kraft (Siegen)

„Róbcie jak Polacy “ głosił tekst graffiti, którego pojawienie się w Sonnebergu zostało udokumentowane przez Stasi w latach osiemdziesiątych. Przełom roku 1989 to nie tylko „pokojowa rewolucja” w NRD, lecz także okres zmian politycznych, zachodzących we wszystkich krajach na wschód od „żelaznej kurtyny”. Polska zajmowała przy tym kluczową pozycję, a zdaniem wielu osób zachodzące w niej wydarzenia były motorem zmian, które doprowadziły do załamania się bloku wschodniego. Już od początku lat 1980tych działo się tam więcej niż gdzie indziej, a to za sprawą niezależnych związków zawodowych „Solidarność”. Na czym polegała wiodąca rola Polski? Które z wydarzeń w Polsce i w NRD nie były ze sobą powiązane? Czy istniały jakieś ich wspólne elementy i cele? Na takie i podobne pytania odpowiedzą nie tylko historycy, lecz także świadkowie owych wydarzeń.

Trójkąt Weimarski 1944: wyzwolenie, ruch oporu, powstanie

8 listopada, godz. 14.00 – Stadtmuseum w Weimarze (Muzeum Miejskie)
we współpracy z Rendez-vous de l'histoire Blois
dr Sven Keller (Monachium), dr Marcin Choracki (Kraków), dr Barbara Lambauer
(Paryż)
Prowadzenie: prof. dr Jean Chapoutot (Paryż)

Brzemiennym w skutki rokiem dla Europy, a szczególnie dla krajów, które dekady później miały stworzyć „Trójkąt Weimarski”, nie był wcale rok 1945, lecz już rok 1944. We francuskiej Normandii wylądowali alianci, co zapoczątkowało wyzwolenie całego kraju, chociaż Niemcy odciągali z frontu wschodniego coraz więcej oddziałów, aby przerzucić je do Francji. Polska – bez udziału Armii Czerwonej – walczyła w Powstaniu Warszawskim o wyzwolenie spod nazistowskiej okupacji. Ludzie w Niemczech zaczęli coraz dotkliwiej odczuwać na własnej skórze skutki wojny: oddziały rosyjskie ostrzeliwały Prusy Wschodnie, a cała „Rzesza” była nękana nalotami bombowymi. Podczas gdy garstka oficerów próbowała pozbyć się Hitlera, reżym przeforsował ideologię „wojny totalnej” i zmobilizował Niemców do walki z rzekomym „azjatyckim barbarzyństwem”. Rok poprzedzający zakończenie drugiej wojny światowej był pełen prób rozpoczęcia od nowa i nieudanych przełomów.

„Do zobaczenia wczoraj” – przełomy i pamięć

8 listopada, godz. 15.00 – Musikschule „Ottmar Gerster” (Szkoła Muzyczna)
prof. dr Martin Aust (Monachium), prof. dr Etienne François (Berlin), prof. dr Jutta
Scherrer (EHESS Paryż)
Prowadzenie: dr Thomas Serrier (Frankfurt n. Odą)

Pamięć historyczna dotyczy przeważnie wydarzeń, które dopiero post factum postrzega się jako „epokowe” przełomy. W czasie ich trwania karty pamięci mieszają się na nowo. Podczas gdy dawne narracje historyczne ulegają zatarciu, rodzą się nowe, które są z kolei wykorzystywane do wykorzeniania starych. W czasie trwania przełomu zmienia się nie tylko spojrzenie na przeszłość, lecz także postrzeganie przyszłości. Nadzieja może ustępować miejsca trwodze lub odwrotnie – w zależności od tego, kogo przełom dotyczy.

Éva Pusztai: o przełomach i kruchości życia

8 listopada, godz. 16.00 – Stadtmuseum w Weimarze (Muzeum Miejskie)
Éva Pusztai (Budapeszt) w rozmowie z dr. Philippem Neumannem-Thein (Weimar) i
dr. Raphaellem Utzem (Jena)

Historia nie rozgrywa się w próżni, lecz dotyka bezpośrednio naszego życia. Im bardziej niespokojne czasy, tym bardziej historyczne biografie. Ta prawidłowość rzadko uwidacznia się wyraźniej niż na przykładzie życia Évy Pusztai, która jako Żydówka padła ofiarą i ocalała z Holokaustu, a jako Węgierka była w swojej ojczyźnie świadkiem dyktatury komunistycznej i antykomunistycznego powstania roku 1956, końca zimnej wojny, trudności związanych z transformacją na system demokratyczny i wolnorynkowy, a teraz obserwuje aktualne kryzysy nowego porządku państwowego na Węgrzech.

„Looking West”: zachwyty Ameryką w Niemczech w świetle recepcji muzyki jazzowej, popowej i rockowej

8 listopada, godz. 16.30 – Kino mon ami
prof. dr Martin Pfeleiderer i prof. dr Steffen Höhne (obydwaj z Weimaru)

Globalnym przełomom politycznym często towarzyszą przełomy kulturowe. Dwie wojny światowe pociągnęły za sobą nie tylko zmiany polityczne i gospodarcze, lecz także przemiany kulturowe, wywołane recepcją popularnej kultury muzycznej rodem ze zwycięskiego mocarstwa - USA – i to zarówno w Republice Weimarskiej jak i w Niemczech lat 1950tych. Niniejsza dyskusja, ilustrowana przykładami muzycznymi i filmowymi, będzie dotyczyć wpływu zachłyśnięcia się jazzem w latach 1920tych i fascynacji rock and rollem i rockiem w latach 1950tych i 60tych na niemiecką kulturę. Poza tym dyskutanci poszukają odpowiedzi na pytanie, jak na tę sferę kultury wpłynął przełom polityczny lat 1989/90.

1914-2014. Pierwsza wojna światowa w kulturze pamięci i badaniach Niemiecko-francuska retrospekcja

Institut français de l'histoire en Allemagne – carte blanche
Bérénice Zunino i Philipp Siegert (obydwoje z Frankfurtu n. Menem), David Zivie
(Paryż)

Prowadzenie: prof. dr Pierre Monet (Frankfurt n. Menem)

Bieżący rok mija pod znakiem pamięci o stuletniej rocznicy wybuchu pierwszej wojny światowej, nie bez kozery uważanego za „prakatastrofę XX wieku”. Sto lat temu właśnie to wydarzenie doprowadziło do rozpadu Europy, a teraz spaja ją ze sobą ponownie przy okazji licznych obchodów rocznicowych. Pragnąc nakierować wspólnie i krytyczne spojrzenie na to wydarzenie Francuski Instytut Historyczny we Frankfurcie nad Menem zorganizował cykl imprez skierowanych do możliwie szerokiej

publiczności, na który złożyły się rozmowy, konferencje, wystawy, pokazy filmowe, debaty, odczyty oraz warsztaty naukowe i pedagogiczne. Uczestnicy weimarskiego panelu nie tylko spróbują dokonać podsumowania tych imprez, lecz także zadadzą sobie pytanie, jaką rolę pierwsza wojna światowa odegrała w naszej europejskiej, a także narodowej – niemieckiej i francuskiej - kulturze pamięci.

Gdyby myśli miały skrzydła

8 listopada, godz. 17.00 – Eckermann Buchhandlung (Księgarnia im. Eckermanna)
Matthias Gehler (Erfurt)
Prowadzenie: Willi Wild (Erfurt)

25 lat po pokojowej rewolucji w NRD były wykonawca piosenki autorskiej Matthias Gehler ponownie wziął do ręki gitarę i wygrzebał swoje dawne teksty. Ze zdumieniem przekonamy się, że wiele z jego ówczesnych myśli zachowało swoją aktualność do dzisiaj.

Matthias Gehler był teologiem, dziennikarzem, wykonawcą piosenki autorskiej, rzecznikiem prasowym pierwszego rządu NRD, wyłonionego w wolnych wyborach, konsultantem przy Pełnomocniku ds. Radia i Telewizji dla nowych krajów związkowych, a od 1991 roku jest pracownikiem stacji radiowo-telewizyjnej MDR.

„Tu stoję, inaczej nie mogę...” – historyczne przełomy ideologiczne i mentalnościowe luterańskiej reformacji

8 listopada, godz. 18.00 – Stadtmuseum w Weimarze (Muzeum Miejskie)
dr Thomas A. Seidel, pełnomocnik ds. religii luterańskiej rządu krajowego Turynгии w rozmowie z dr. Justusem H. Ulbrichtem (Drezno)

Reforma kościoła katolickiego, do której dążył Martin Luther i „jego team”, nie powiodła się, w każdym razie nie bezpośrednio i nie z natychmiastowym skutkiem. Mimo to reformacja jako swoisty ruch modernizacyjny wywarła znaczący wpływ na kulturę, ekonomię, politykę i społeczeństwo w Niemczech i na całym świecie. Nasi rozmówcy na kilku wybranych przykładach zilustrują takie trwałe skutki reformacji.

Niedziela

Między epokami: kiedy rozpoczęła się nowożytność?

9 listopada, godz. 11.00 – Stadtmuseum w Weimarze (Muzeum Miejskie)
prof. dr Sabine Schmolinsky (Erfurt), dr Sebastian Dorsch (Erfurt), dr Albert Schirrmeister (Berlin / Paryż)
Prowadzenie: prof. dr Susanne Rau (Erfurt)

Kiedy właściwie skończyło się średniowiecze, a rozpoczęły czasy nowożytne? Czyżby „czarna śmierć”, wielka epidemia dżumy z 1348 roku, obwieszczała koniec epoki? Czyżby Petrarca wchodząc na Mont Ventoux, dojrzał na horyzoncie początek nowożytności? Czyżby wydarzenia takie jak wieczny pokój ziemski z 1495 roku i wprowadzenie państwowego monopolu na władzę były kamieniem węgielnym czasów nowożytnych? A może odkrycie Ameryki było w światowej historii takim przełomowym wydarzeniem, ale co pomyśleli sobie mieszkańcy „Nowego Świata” po przybyciu Kolumba? Czy też to słynne tezy Lutera, przybite do drzwi kościoła zamkowego w Wittemberdze, wyprowadziły lud z domniemanego wieku ciemnoty? Czy tego rodzaju przełom da się w ogóle przyporządkować do konkretnych wydarzeń i dat? Uczestnicy panelu będą omawiać powyższe kwestie i związane z nimi problemy (z którymi boryka się nauka, a także dotknięci nimi współcześni).

Obalanie świata mężczyzn. Weimarskie impulsy dla obywatelskiego ruchu kształcenia kobiet 1872-1919

9 listopada, godz. 12.00 – Eckermann Buchhandlung
dr Jens Riederer (Weimar)

W Weimarze mieszkali nie tylko znani mężczyźni, ale także kobiety, które aktywnie starały się o to, aby ich męski świat zadrżał w posiadach. W Weimarze zrodziła się inicjatywa zmierzająca ku reformowaniu szkół żeńskich. To tutaj w 1891 roku Hedwig Kettler wystąpiła jako pierwsza z żądaniem zakładania gimnazjów dla dziewcząt, Natalie v. Milde walczyła o wpuszczenie kobiet na uniwersytety, a Selma von Lengenfeld walczyła dla nich o prawo głosu. Na przełomie XIX i XX wieku funkcjonowało ok. 30 pensji i zakładów dla panien oraz szkół żeńskich, a w roku 1902 Szkoła Sztuk Pięknych jako pierwsza niemiecka wyższa uczelnia wpuściła kobiety na studia malarskie. Korzystając z tak przychylnej atmosfery związku kobiece często obradowały w Weimarze, co z kolei prowokowało ich przeciwników, którzy w 1912 roku zawiązali tu „Przymierze przeciw Emancypacji Kobiet”. Na przełomie wieków „stolica klasyki” stała się zatem areną obywatelskiego ruchu emancypacji kobiet, co po długim czasie przemilczenia nareszcie należy zauważyć.

Rewolucja Amerykańska – narodziny nowoczesnego państwa

9 listopada, godz. 13.00 – Stadtmuseum w Weimarze (Muzeum Miejskie)
prof. dr Michael Dreyer (Jena)

Rewolucje wywracają do góry nogami istniejący porządek rzeczy. Jedną z najważniejszych rewolucji w historii świata była rewolucja amerykańska. W jej przypadku jedna z europejskich zamorskich kolonii po raz pierwszy wywalczyła sobie nie tylko niepodległość, lecz także nowy ustrój państwowy. Dla nas liberalno-demokratyczny ustrój konstytucjonalny jest czymś oczywistym – nie był on jednak takim dla ludzi końca XVIII wieku. Wynaleziono go w Filadelfii, tak samo jak państwo federalne, trybunał konstytucyjny i nowoczesne prawa człowieka. Bez przełomu wywołanego amerykańską rewolucją świat nie istniałby dzisiaj w takiej postaci, w jakiej go znamy.

Niemiecki „nine-eleven”?

Refleksje na temat znaczenia daty 9 listopada w naszej historii

9 listopada, godz. 14.00 – Musikschule „Ottmar Gerster” (Szkoła Muzyczna)
prof. dr Uwe Pruschner (Berlin), prof. dr Hélène Miard-Delacroix (Paryż), prof. dr Martin Sabrow (Poczdam)
Prowadzenie: dr Justus Ulbricht (Drezno)

Między datą stracenia rewolucjonisty Roberta Bluma 9.11.1848 roku, legendarnym „upadkiem Muru Berlińskiego” i „pokojową rewolucją” 9.11.1989 roku leżą jeszcze inne daty dziewiątego listopada, które niczym soczewka skupiają na sobie wielkie szanse i przegrane, momenty szczęścia i katastrofy niemieckiej historii - to rewolucja listopadowa z 1918 roku, „pucz hitlerowski” z 1923 roku czy „noc kryształowa” z roku 1938. Ambiwalencja wydarzeń, które wiążą się z tą datą, w zasadzie kazałaby podnieść jej rangę do rangi dnia święta narodowego, do czego - jak wiadomo - nie doszło. W czasie spotkania będziemy rozmawiać o tym, jakie miejsce w pamięci Niemców przysługuje i powinno przysługiwać tej dacie.

Słusznie zapomniana? Rewolucja lat 1918/19 i pamięć o niej

9 listopada, godz. 15.00 – Stadtmuseum w Weimarze (Muzeum Miejskie)
we współpracy ze stowarzyszeniem Weimarer Republik e.V.
prof. dr Alexander Gallus (Chemnitz)

Rewolucje lat 1848 i 1918 trwale zapisały się w niemieckiej pamięci zbiorowej. Ale drugą, zwycięską rewolucję, która stała się zaczątkiem Republiki Weimarskiej, zakrywają mroki niepamięci. Dlaczego? Jeszcze za czasów Republiki Weimarskiej oceniano ją niejednoznacznie w kręgach intelektualnych, także w Republice Federalnej (tak samo jak w NRD) prawie nie pamiętano rewolucji, która wybuchła na końcu pierwszej wojny światowej i zamknęła tysiąclecie niemieckiej monarchii. W wykładzie zostaną naświetlone przyczyny tego stanu rzeczy. Prelegent zwróci także uwagę na pozytywne skutki tejże rewolucji, których oddziaływanie w dużej mierze przetrwało czasy nazistowskie.

Najpierw protest, potem przełom, a później wojna? Ukraina 2014

9 listopada, godz. 16.00 – Musikschule „Ottmar Gerster” (Szkoła Muzyczna)
dr André Härtel (Jena, Strasburg), dr Maksym Yakovlyev (Kijów)
Prowadzenie: prof. dr Rafael Biermann (Jena)

Wiosną tego roku sprawa wydarzeń na Ukrainie zdominowała przekazy medialne. Wszystko zaczęło się od tego, że prezydent Wiktor Janukowicz odmówił podpisania umowy o stowarzyszeniu z Unią Europejską. Wypadki osiągnęły swoje apogeum, kiedy ten sam prezydent nękany ciągłymi protestami opuścił kraj i został usunięty z urzędu. Dla jednych była to rewolucja, dla innych pucz, w każdym razie wypadki nie tylko doprowadziły Ukrainę na skraj wojny domowej, lecz także sprawiły, że w Europie pojawiło się realne niebezpieczeństwo wojny. Nawet w Niemczech sytuacja na Ukrainie w nieznanym dotąd stopniu podzieliła ludzi na osoby wykazujące zrozumienie dla polityki Putina z jednej strony i na jego krytyków z drugiej. W czasie spotkania uznani eksperci do spraw ukraińskich poddadzą te wydarzenia chłodnej analizie.

Rewolucje medialne: druk – film – media cyfrowe

9 listopada, godz. 17.00 – Stadtmuseum w Weimarze (Muzeum Miejskie)
dr Anette Ludwig (Muzeum Gutenberga w Moguncji), dr hab. Anerose Menninger
(Kolumbia), prof. dr Rudolf Stöbert (Bamberg)
Prowadzenie: dr Christoph Hilgert (Giessen)

Od druku książki po Web 2.0 – spektrum naszych współczesnych mediów nie istniałoby bez szeregu przełomowych innowacji, które pojawiły się w ostatnich stuleciach. Pomysł Gutenberga na drukowanie przy pomocy ruchomych czcionek, wynalezienie filmu przez braci Lumière albo wymyślony przez Tima Bernersa-Lee World Wide Web zrewolucjonizowały sposoby komunikacji międzyludzkiej i naszego patrzenia na świat. Uczestnicy panelu prześledzą takie historyczno-medialne przełomy i zastanowią się nad wynikającymi z nich szansami i ryzykami.

Spotkania autorskie

Marzenia z biegiem lat

8 listopada, godz. 13.00 – Eckermann Buchhandlung
we współpracy z Instytutem Konfucjusza w Erfurcie

Jinping Shen (Berlin) czyta fragmenty swojej powieści

Swoją powieścią „Shanghai Traum” (Szanghajske marzenie) Jinping Shen zabiera czytelników w podróż do dalekich Chin i pozwala im zanurzyć się w zmieniającej się z biegiem lat atmosferze egzotycznej kultury. Pod koniec lat siedemdziesiątych młodzi ludzie w poczuciu przynależności do straconego pokolenia rewolucji kulturalnej walczą o prawo do istnienia w społeczeństwie i marzą o wielkiej miłości i wielkim szczęściu. Młodzi nowobogacy mieszkańcy dzisiejszych Chin pławią się w luksusie i marzą o jeszcze większych pieniądzach, bardziej stromej karierze i wyższym statusie społecznym. Kontrast, w który wpisuje się intrygująca fabuła tej powieści, pozwala czytelnikom dojrzeć od środka pęknięcia, które zarysowują się w chińskim społeczeństwie.

Warsztaty pedagogiczne

Rewolucja!

Przełomy polityczne i nowe początki w historii Francji, Niemiec i Polski

we współpracy z Uniwersytetem im. Friedricha Schillera w Jenie

6-7 listopada 2014, trójstronne warsztaty studenckie

6 listopada, godz. 18.00 – publiczna inauguracja warsztatów, sala „Grosser Rosensaal” Uniwersytetu w Jenie

Po raz pierwszy w ramach „Weimarskich Spotkań z Historią” organizowane są trójstronne warsztaty studenckie na Uniwersytecie w Jenie. Młodzi studenci z Poznania, Paryża i Jeny będą dyskutować na temat roli wielkich historycznych rewolucji w historii i kulturze pamięci swoich krajów pochodzenia.

Warsztaty odbędą się 6 i 7 listopada w Jenie. Jądro koncepcji pedagogicznej polega na tym, że przygotowując się do warsztatów studenci zajmować się będą nie swoją własną historią, lecz historią innych państw członkowskich Trójkąta Weimarskiego. Polscy studenci zajmą się Rewolucją Francuską, francuscy – „pokojobą rewolucją” w NRD, a niemieccy studenci – polskim Powstaniem Listпадowym i ruchem „Solidarności” w Polsce.

Warsztaty rozpoczną się dyskusją panelową, otwartą dla publiczności. Pedagodzy towarzyszący: dr Alice Volkwein, dr Sébastien Bertrand, dr Katarzyna Woniak, dr Jerzy Kolacki, prof. dr Michael Dreyer i Andreas Braune wyjaśnią w niej role różnych rewolucji. Najpierw opowiedzą o roli rewolucji politycznych w historii i kulturze pamięci swoich krajów pochodzenia, a potem o ich roli w swoich dziedzinach badawczych – historii i naukach politycznych. Przyjęcie zorganizowane w pomieszczeniach Międzynarodowego Centrum Spotkań będzie okazją do zapoznania się uczestników warsztatów.

Leonardo da Vinci

19-24 listopada, Zamek w Chambord / Blois

trójstronny projekt uczniowski

Catherine Orione i Laurence Défourgères (Lycée Augustin Thierry Blois), Anne Teske i Christine Scheller (Gimnazjum im. Goethego w Weimarze), Dorota Loos (Liceum im. Sobieskiego w Krakowie)

Także tej jesieni w ramach Weimarskich Spotkań z Historią odbędzie się tradycyjny trójstronny projekt uczniowski. Tym razem gospodarzem spotkania będzie nasze francuskie miasto partnerskie Blois, a ekskluzywnym miejscem pracy - była siedziba

królewska, Zamek w Chambord. Tak jak i w ostatnich latach nad projektem będzie pracować przez tydzień piętnastoosobowa grupa uczniów – po pięć osób z Krakowa, Weimaru i Blois. Uczniowie zajmą się życiem i działalnością Leonarda da Vinci i poszukają jego śladów w Blois. W miejscowości Romorantin znajduje się model „idealnego miasta”, które da Vinci zamierzał zbudować, a w posiadłości Clos Lucé w Amboise można obejrzeć wystawę z kopiami jego wynalazków.

Zadaniem uczniów będzie opisanie idealnego miejsca zamieszkania i zdefiniowanie ideału estetycznego domu, w którym nie tylko chętnie się przebywa, lecz który także odpowiada wymaganiom ekologicznym i wtapia się w otoczenie. 5 zespołów po 3 uczniów (po jednym z każdego kraju) wykona tablice, na których przy pomocy zdjęć, rysunków i tekstów zostanie przedstawiony taki idealny dom.

Wystawa

„Z błota i łez...” 1914-1918

we współpracy z Instant 3D i Mission du Centenaire
7-9 listopada, Musikschule „Ottmar Gerster” (Szkoła Muzyczna)
Wernisaż 7.11, godz. 17.00

„Umieramy w błocie, pod gradem kul. Żyjemy w błocie, wszędzie jest go pełno. Wszędzie trupy, trupy i błoto, i jeszcze więcej trupów. Gdy tylko nauczymy się żyć pod ziemią, umieramy.” List żołnierza z 22 kwietnia 1916 roku.

Dzięki unikatowemu zbiorowi zdjęć stereoskopowych, wykonanych na froncie, wystawa pozwoli nam zapoznać się z życiem żołnierzy walczących w pierwszej wojnie światowej.

Stereofotografia, obecna swego czasu na wszystkich polach bitew, jest techniką polegającą na wykonaniu dwóch zdjęć, z których każde oglądamy tylko jednym okiem. W ten sposób powstaje wrażenie głębi, które pozwala na uchwycenie danego momentu w bardzo realistyczny i poruszający sposób. Zwiedzający będą mogli odkryć – dzięki trójwymiarowym zdjęciom i najnowszej technice prezentacyjnej – życie żołnierzy w okopach - ciężar codzienności przerywanej od czasu do czasu małymi radościami.

Wieczorki kulturalne

Mój rok 89

7 - 9 listopada, zawsze o 20.00, C-Keller-Teestube, Galerie Markt 21
Większość z nas odczuła na własnej skórze skutki działania najnowszej historii, gdyż przełom w życiu społecznym NRD przed 25 laty był przełomem w życiu każdej jednostki. W ramach naszych wieczorków kulturalnych zostaną przedstawione trzy biografie; chodzi przy tym o zapoznanie się z osobistym mikrokosmosem „czasów przełomu” w Weimarze pod koniec lat 1980tych. Troje ludzi, trzy biografie, trzy ścieżki życia. Naszymi gośćmi będą aktorka Regina Heintze, założyciel galerii ACC i laureat Nagrody Miasta Weimaru Frank Motz oraz wieloletni dyrektor Weimarskich Zakładów Mięsnych Uwe Bernhard, którzy zabiorą nas w podróż do swojej przeszłości. Z najgłębszych zakamarków pamięci wygrzebią osobiste skarby wspomnień i pozwolą nam wziąć udział w swoim osobistym „przełomie”. Czekamy z niecierpliwością!

Literacki program towarzyszący Spotkań z Historią 2014 pt. „Przełomy”

Piątek, 7 listopada, godz. 20.00, Musikschule „Ottmar Gerster” (Szkoła Muzyczna)
„Nie byłem tylko pionkiem. Moje doświadczenie z czasów upadku NRD “

Spotkanie autorskie z Wolfgangiem Berghoferem, byłym prezydentem Drezna

Prowadzenie: Grit Hasselmann (Weimar)

Dwaj prezydenci, Berghofer i von Dohnanyi zawarli w 1987 roku w imieniu reprezentowanych przez siebie miast umowę partnerską między Dreznem i Hamburgiem. To był początek kontaktów między wschodnioniemieckimi komunistami i zachodnioniemieckimi socjaldemokratami. Berghofer, który nie wierzył w przyszłość ani NRD, ani swojej partii, chciał w latach 1989/90 wraz z wieloma innymi członkami Niemieckiej Partii Jedności (SED) wstąpić do SPD, do czego nie dopuścili jednak wschodnioniemieccy socjaldemokraci. Był to błąd strategiczny, którego skutki SPD odczuwa do dzisiaj. Berghofer, postrzegany swego czasu jako wielka nadzieja polityki, wycofał się z niej całkowicie. 25 lat po „rewolucyjnej jesieni” wygrzebie dla nas unikalne nieznane dokumenty i wspomnienia.

Wolfgang Berghofer, ur. w 1943 roku w Saksonii, budowniczy maszyn i nauczyciel sportu. Od 1964 r. członek SED, od 1968 r. etatowy funkcjonariusz organizacji młodzieżowej FDJ. Od 1970 do 1983 roku członek Rady Centralnej FDJ, w latach 1986-1990 pełnił funkcję prezydenta miasta Drezna. Od grudnia 1989 do stycznia 1990 był zastępcą przewodniczącego nowo utworzonej partii PDS, następnie z niej wystąpił. Od 1991 roku pracuje jako niezależny konsultant w Berlinie.

Sobota, 8 listopada, godz. 15.00, Eckermann Buchhandlung

„Balatońska brygada“

Spotkanie autorskie z György’em Dalosem

Prowadzenie: Fritz von Klinggräff (Weimar/Genewa)

Berlin/NRD, rok 1988. Uroczyste obchody rocznicy wybuchu „Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej” pokrywają się w czasie z jubileuszem 25lecia pracy Józefa, Węgry i zasłużonego pracownika Ministerstwa Bezpieczeństwa Państwowego. Z tej okazji Józef awansuje na kapitana i otrzymuje nareszcie od „firmy” wymarzone zlecenie: pracę nad Balatonem, gdzie latem nadchodzącego roku ma we współpracy z „braterskim” organem nadzorować urlopowiczów z NRD. Józef cieszy się nie tylko na pracę w kraju swojego dzieciństwa, lecz także na okazję do ucieczki z Berlina, gdzie ciąży mu nieszczęśliwy splot spraw rodzinnych i zawodowych. Niebacznie zgodził się bowiem - „tylko dla jej własnego dobra” - na obserwację swojej córki Tamary, która związała się z Chilijczykiem z Berlina Zachodniego.

György Dalos, ur. w 1943 roku w Budapeszcie, żyje jako pisarz w Berlinie. Jest laureatem wielu nagród, m.in. Nagrody im. Adelberta von Chamisso, Lipskiej Nagrody Literackiej Europejskiego Porozumienia za rok 2010 i nagrody „einheitspreis 2011”. Jego książki były tłumaczone na 11 języków.

Niedziela, 9 listopada, godz. 14.00, Eckermann Buchhandlung

„Moja focza przerębel.“ Rozmowa z Ingeborg Stein i Martinem Neubertem na temat pamiętników i obrazów Eriki John (1943-2007)

Fragmenty pamiętników czyta Christine Hansmann (Weimar)

Prowadzenie: Angela Egli (Weimar)

„Nic, ani moje życie, ani moja sztuka, nie da się rozszyfrować na pierwszy rzut oka“, zapisała Erika John w notatkach do swojej autobiografii, której już nie miała napisać – przez całą ostatnią dekadę swojego życia pisarka unikała publiczności i w 2007 roku zdecydowała się popełnić samobójstwo. Ingeborg Stein, której przyszło porządkować jej zapiski i wydać ich część drukiem po śmierci pisarki, napisała w posłowniu do tego wydania: „Erika John w formie notatek sama stworzyła podstawę książki, którą trzeba było tylko napisać, a która opowiada o malarce, grafiku, fotografice, twórczyni obiektów, kuratorce wystaw i pedagogu, prowadzącym cenione warsztaty artystyczne zarówno dla dzieci, jak i dla dorosłych. Dopiero w połączeniu z jej mądrymi, głębokimi przemyśleniami na temat roli sztuki w życiu człowieka na tle wydarzeń politycznych uwidacznia się rola, jaką przypadło odegrać tej artystce nie tylko w sztuce NRD, lecz także ogólnej działalności artystycznej od lat 70tych do 90tych ubiegłego wieku”.

Ingeborg Stein, rocznik 1934, studia muzykoznawstwa i filologii germańskiej w Berlinie, Jenie i Lipsku; kierownik literacki w teatrach w Greifswaldzie, Quedlinburgu i Weimarze; asystentka na Uniwersytecie w Jenie, 1982 – doktorat, w latach 1985-1999 założycielka i kierowniczka Miejsca Badań i Pamięci – Domu Heinricha Schütza w Bad Köstritz, liczne publikacje z zakresu muzykoznawstwa, opublikowała dwa tomiki wierszy oraz prozę i wiersze w antologiach i czasopismach.

Martin Neubert, rocznik 1965, garncarz, w latach 1988–1993 studiował w Wyższej Szkole Sztuki i Projektowania Burg Giebichenstein w Halle w klasie ceramiki, gdzie poznał Erikę John. Od 2009 roku jest profesorem w klasie rzeźby i ceramiki w Burg Giebichenstein. Liczne wystawy i projekty w kraju i zagranicy (Austria, USA, Chiny). Christine Hansmann, rocznik 1961; 1983-1989 studia wokalistyki w Lipsku; w latach 1989-2013 śpiewaczka operowa w Niemieckim Teatrze Narodowym w Weimarze; od tego czasu niezależna artystka, autorka liryki i prozy.

Niedziela, 9 listopada, godz. 17.00, Eckermann Buchhandlung
„Wybuchłe Ja. Ludzie między przepaścią a przebudzeniem”
Spotkanie autorskie z Janą Simon
Prowadzenie: Angela Egli (Weimar)

„Zawsze interesują mnie proste, ale wielkie pytania: Jak ludzie reagują na nowe sytuacje, jak radzą sobie z nimi, jakimi z nich wychodzą?” To słowa Jany Simon, która w swojej nowej książce opowiada o **Waris Dirie**, co nie chciała się podobać nikomu, o łyżwiarce wyścigowej Claudii Pechstein, co nienawidziła zimna, o Angeli Merkel, co nie lubiła hałasu, o holywoodzkim producencie Jerryem Weintraubie, co pił wódkę już na śniadanie, o Ulianie z Syberii, co była modelką w Indiach, o dwóch policjantach z Turyngii, co myśleli, że mogą powstrzymać Narodowosocjalistyczne Podziemie (NSU), i o niemieckim adwokacie, co wytoczył proces ministrowi obrony USA. To historie o załamaniach i kryzysach tożsamości, o utracie wiary w dawne prawdy i orientowaniu się na nowo w czasach niepewności, a także o tym, jak ludzie się zmieniają i poczynają dążyć do nowych celów.

Jana Simon, rocznik 1972, studia wiedzy o Europie Wschodniej w Berlinie i w Londynie, w latach 1998-2004 reporterka dziennika „Der Tagesspiegel”, a od 2004 roku autorka w tygodniku „Die Zeit”. W 2004 roku opublikowała tomik reportaży pt. „Otchłanie codzienności”, a w 2013 roku ukazała się jej książka pt. „Bądź nieustraszona. Rozmowy z dziadkami, Christą i Gerhardem Wolfem”. Wielokrotnie nagradzana dziennikarka mieszka z rodziną w Berlinie.

